

дослідницького, творчого характеру, і, таким чином, поступово передати учням ініціативу в організації своєї пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Мороз П., та Мороз І., *Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник*, Київ, Україна: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.
2. Мороз П., та Мороз І., «Практичні аспекти організації дослідницької діяльності в процесі навчання історії в основній школі», *Український педагогічний журнал*, № 4, с. 99-109, 2018.
3. Головань М, та Яценко В. «Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність», *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць*. Випуск VII, с. 61, Кривий Ріг, Україна: Видавничий відділ НМетАУ, 2012.
4. Мієр Т., «Дидактичні засади організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів»: дис. д-ра пед. наук, Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 2017.
5. Омельчук С., «Методика навчання морфології української мови в основній школі на засадах дослідницького підходу», дис. д-ра пед. наук, Херсон. держ. ун-т, Херсон, 2014.

Мороз Петро,

к. пед. н., старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, Україна

СТРУКТУРА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІСТОРІЇ

В умовах інформаційного суспільства постають нові вимоги до процесу навчання історії. Однозначно, що традиційне навчання в теперішній час не в змозі повною мірою забезпечити умови для розвитку творчих здібностей школярів, оскільки увага та енергія учнів за його умов концентруються переважно на змісті засвоюваного матеріалу [1].

Потреба досліджувати навколишній світ – це одна із найбільш цінних та ефективних особливостей психіки людини, яка забезпечує умови її адаптації до зовнішнього середовища, задоволення творчих, духовних та емоційних потреб. Тому, вважаємо що у процесі навчання історії в старшій школі варто орієнтуватися на методики навчання, які ґрунтуються на застосуванні таких технологій, форм і методів навчання, що забезпечують не лише оволодіння певною системою історичних знань, а й вироблення в

учнів вміння самостійно здобувати знання з різних джерел інформації, творчо та критично мислити. Одним зі шляхів вирішення цієї проблеми є реалізація дослідницького підходу в освітньому процесі. Як свідчить практика, це дає змогу вирішувати багато освітніх проблем, пов'язаних з індивідуальним підходом, рівневою диференціацією, створенням позитивної навчальної мотивації [2]. Така ситуація спонукала нас більш ґрунтовно розглянути структуру дослідницької компетентності старшокласників з історії.

В сучасній психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення структури дослідницької компетентності учнів. Аналіз наукової літератури [1–5] і врахування особливостей шкільного предмета історії в старшій школі дав змогу нам виокремити мотиви, цінності, навчально-дослідницькі уміння і згрупувати їх в компоненти дослідницької компетентності старшокласників з історії:

1. Мотиваційно-ціннісний компонент. Цей компонент є одним із ключових в структурі дослідницької компетентності учня і включає ставлення його до процесу пізнання, усвідомлення ним ціннісних аспектів дослідницької діяльності. Мотивація є джерелом розвитку особистості, її спонукальним чинником до дослідницької діяльності старшокласників, формування їх дослідницької компетентності. Система ціннісних орієнтацій учня визначає його ставлення учня до дослідницької діяльності через сформованість пізнавального інтересу, потребу у самоствердженні та співпраці в колективі, активності у вирішенні дослідницьких завдань, усвідомлення значущості розвитку дослідницької компетентності та саморозвитку.

2. Інтелектуально-евристичний компонент. Цей компонент стосується в основному вмінь першої фази дослідження, а саме фази пошуку інформації та аналізу проблем (підсистема надбання знань про об'єкт дослідження), і включає переважно інтелектуальні вміння, зокрема: а) самостійно знаходити та формулювати проблему в історичному матеріалі; б) ставити питання проблемного характеру і давати відповіді на них; в) висловлювати інтуїтивні здогади, оригінальні ідеї, висувати гіпотези в умовах проблемної ситуації та добирати способи їх перевірки (тобто формулювати можливий варіант розв'язання проблеми, який можна перевірити в процесі

дослідження чи розв'язання дослідницького завдання); г) формулювати визначення історичних понять.

3. Практично-пошуковий компонент (конструктивно-проектувальний). Цей компонент стосується переважно вмінь, які стосуються обробки інформації, пошуку розв'язання навчальної проблеми, проведення навчальних досліджень з поетапним контролем і корекцією результатів, а саме: а) аналізувати історичні факти, явища, діяльність історичних осіб, виділяти головне в навчальному матеріалі і синтезувати (пізнавати історичний процес як єдине ціле); б) працювати з історичними документами різного типу; в) здобувати інформацію про подію, явище чи діяча із різних історичних джерел одночасно та критично її оцінювати; г) співвідносити і порівнювати факти, явища, концепції, погляди, діяльність історичних осіб; д) обґрунтовувати, систематизувати, класифікувати; е) встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними фактами; є) структурувати історичний матеріал (тобто створювати історичну реконструкцію певної історичної події (явища), чи модель вивченої теми у формі алгоритмів, схем, таблиць, проектів, фреймів).

4. Комунікативно-презентаційний компонент, який стосується умінь, щодо оформлення, представлення результатів навчального дослідження, формулювання нового знання: а) аргументувати власні судження, проявляти нестандартність мислення; б) робити висновки й умовиводи, в результаті чого на основі наявних знань (досвіду) можна сформулювати нове знання; в) уміння індуктивним (або дедуктивним) способом доводити чи спростовувати певне теоретичне (або практичне) твердження; г) відстоювати свою точку зору, пояснювати, полемізувати; д) передавати здобуту теоретичну інформацію іншим в доступній формі; е) оцінювати здобуті результати (знання, вміння) та застосовувати їх в нових ситуаціях.

5. Рефлексивний компонент передбачає формування в старшокласників: оцінних здібностей (усвідомлення й оцінювання процесу й результатів власної та колективної дослідницької діяльності); уміння усвідомлювати рівень власних дослідницьких здібностей; уміння самооцінки власних досягнень, тобто виявляти у своїй діяльності позитивні й негативні моменти, порівнювати досягнуті результати з наміченими цілями й задачами. Тобто

рефлексія виражається в здатності учня до самоспостереження, самооцінювання та володіння методикою самоаналізу.

Таким чином, результати нашого дослідження дають підстави стверджувати, що дослідницька компетентність у своїй структурі передбачає мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-евристичний, практично-пошуковий, комунікативно-презентаційний та рефлексивний компоненти. Задля ефективного формування дослідницької компетентності необхідне впровадження спеціальної методики комплексного розвитку дослідницьких вмінь учнів старшої школи на основі наявних у психолого-педагогічній та методичній науці теоретичних положень стосовно навчально-дослідницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Мороз П., та Мороз І., *Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник*, Київ, Україна: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.

2. Moroz P., and Moroz I., «Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school», in *Український педагогічний журнал*, №. 3, с. 102–115, 2015.

3. Головань М., та Яценко В., «Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність», *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: збірник наукових праць*. Випуск VII, с. 61, Кривий Ріг, Україна: Видавничий відділ НМетАУ, 2012.

4. Мієр Т., «Дидактичні засади організації навчально-дослідницької діяльності молодших школярів»: дис. д-ра пед. наук, Інститут педагогіки НАПН України, Київ, 2017.

5. Омельчук С., «Методика навчання морфології української мови в основній школі на засадах дослідницького підходу», дис. д-ра пед. наук, Херсон. держ. ун-т, Херсон, 2014.

Панкова Алеся,
*магістрантка Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, Україна*

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На сучасному етапі розвитку суспільства важливого значення набуває проблема інклюзивної освіти, зокрема дошкільної. Це пов'язано з тим, що за даними статистики, число дітей з психофізичними розладами значно зросло за останні десятиліття.